

УДК 378.147.31

**Хижняк Інна Анатоліївна**

кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету підготовки вчителів початкових класів  
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна  
*innngen@mail.ru*

## **ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ІЗ МОВИ Й РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ЗАСОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ЛІНГВОМЕТОДИКИ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

**Анотація.** У статті піднімаються проблеми професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах інформатизації освіти, подається загальна характеристика напрямів досліджень електронної лінгвометодики як інноваційної галузі методичної науки, доводиться необхідність загальної класифікації жанрів електронної лінгвометодики для початкової школи, здійснюється аналіз наявних досліджень із теми, узагальнюються їх результати стосовно електронних підручників як жанру педагогічних програмних засобів. Автор обґрунтовує власну класифікацію засобів електронної лінгвометодики для початкової школи, акцентує увагу на важливості їх системного застосування в навчальному процесі, приділяє особливу увагу психолого-педагогічним, методичним та технічним вимогам до електронних підручників з мови й розвитку мовлення.

**Ключові слова:** професійна діяльність; учитель початкової школи; електронна лінгвометодика; жанри електронних видань; електронний підручник.

### **1. ВСТУП**

Професійна діяльність вчителя початкової школи є актуальною науковою проблемою, що на сьогодні характеризується достатньо дослідженими й усталеними традиційними положеннями і водночас вимагає постійного урахування освітніх інновацій, відбиття вагомих суспільно-соціальних тенденцій сучасності. Однією з найважливіших із них справедливо вважається інформатизація освіти, що становить процес запровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій, які в методиці навчання мови набули вигляду інноваційної галузі цієї науки – електронної лінгвометодики.

**Постановка проблеми.** Як структурна частина загальної методичної науки електронна лінгвометодика відображає і традиційний розподіл напрямів методичних досліджень, зокрема містить загальні теоретичні положення й специфічні методичні вимоги до застосування електронних засобів навчання мови в різних освітніх ланках: від дошкільної до вищої освіти. Так, електронна лінгвометодика для початкової школи спрямована на дослідження теоретичних підвалин і практичних шляхів виготовлення, оцінки якості та методичних шляхів упровадження в навчальний процес електронних навчальних засобів з мови й розвитку мовлення молодших школярів. Як теоретичні, так і практичні розділи електронної лінгвометодики наразі перебувають у стані активного дослідження, спрямованого насамперед на вироблення єдиних підходів до дефініції стрижневих понять, методів і прийомів запровадження засобів електронної лінгвометодики в навчальний процес та ін. Серед питань важливе місце посідає і класифікація жанрів електронної лінгвометодики для початкової школи, що системно відбивала б усю різноманітність застосовуваних у цій освітній ланці засобів електронного навчання мови, а також вимоги до продукування й використання кожного з них. Електронні підручники становлять вагому групу засобів навчання мови, що в початковій школі характеризується низкою обмежень і вимог до застосування.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Поняття електронного підручника, проблеми добору й організації його змісту, структурування, методичних засад використання нині активно досліджуються в освітній і науковій сферах. Значна кількість відомих вітчизняних учених і практиків присвятили свої наукові дослідження проблемам теоретичного й методичного обґрунтування електронного підручника як інноваційного засобу навчання XXI ст.: В. Биков, К. Бугайчук, В. Вембер, Ю. Вороненко, Л. Гаврілова, О. Гриценчук, О. Діденко, М. Жалдак, Ю. Жук, Л. Карташова, Т. Коваль, Н. Кононец, О. Корбут, І. Кузбїт, В. Лапінський, В. Мадзігон, Є. Машбиць, Н. Морзе, В. Олійник, П. Полянський, В. Сергієнко, С. Сисоєва, М. Смільсон, О. Спїрін, В. Шевченко та ін. Сучасні дослідники не оминають увагою й різні аспекти застосування електронних підручників у навчанні мови: В. Бадер, Л. Біденко, Н. Голївер, Н. Дарчук, Л. Дворецька, Г. Дегтярьова, Г. Дїдук-Ступ'як, І. Довгий, С. Колода, І. Костїкова, Л. Морська, Є. Полат, О. Сербенська, О. Федик, Т. Шарова, С. Шаров, Ю. Шепетко, Є. Шох та ін. Сферою застосування електронного підручника в наукових пошуках указаних авторів вбачаються переважно вищі та професійно-технічні навчальні заклади, рїдше – середня і старша ланки загальноосвітньої школи. Проблеми застосування електронних засобів у навчанні мови в початковій школі дослідники висвітлюють здебільшого частково, у межах розгляду загальних проблем використання ІКТ у початковій школі. Так, подїбні теоретичні узагальнення і практичні приклади наявні в доробках О. Булін-Соколової, В. Коткової, Т. Носенко, Л. Петухової, В. Спїваковського, Н. Федяїнової та ін. Водночас проблеми теоретичного обґрунтування класифїкації жанрових різновидів електронних навчальних засобів із мови й розвитку мовлення для початкової школи і вимог до електронних підручників у цїй сферї їх застосування з урахуванням основних лїнгвометодичних положень у науково-методичній лїтературї наразї висвітленї слабо.

**Мета статті.** З огляду на недостатню представленість шляхів розв'язання обраної проблеми в науково-методичній лїтературї та практичні потреби вчителїв початкової школи метою статті є обґрунтування класифїкації жанрів електронної лїнгвометодики для початкової школи і формулювання комплексу психолого-педагогічних, методичних і технічних вимог до одного із засобів – електронного підручника з української мови й розвитку мовлення.

## 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наразї в науково-методичній лїтературї поняття жанрів електронних видань розглядається досить широко, ученї з рїзних позицій проводять їх класифїкацію, описують дидактичні вимоги і можливостї застосування. Здебільшого сучасні науковцї трактують електронні навчальні видання («електронне педагогічне забезпечення», «електронний засїб навчального призначення» та ін.) як спеціально створенї з метою подання певного навчального матеріалу програмні продукти. З огляду на наявні в сучасній науцї визначення, *електронні лїнгвометодичні видання* для початкової школи можна розумїти як електронні продукти теоретичного чи практично-орїєнтованого характеру, що в локальний чи мережевий спосїб розповсюджуються в незмінному виглядї, подають систематизованї відомостї з лїнгвістики і спрямованї на формування й розвиток лїнгвістичної і комунікативної компетентностей учнів початкової школи.

Поширеною в Україні є класифїкація електронних навчальних видань В. Бикова, М. Жалдака, Ю. Жука, В. Лапінського та ін., які за призначенням об'єднують їх у чотири основних групи:

- демонстраційно-моделюючі засоби, призначенї для візуалїзацїї інформацїї;

- програмні засоби діяльнісного предметно-орієнтованого середовища, спрямовані на візуалізацію об'єктів вивчення і виконання певних дій з ними;
- програмні засоби для визначення рівня навчальних досягнень учнів;
- програмні педагогічні засоби довідниково-інформаційного призначення [1, с. 83–89].

В. Шевченко слушно доповнює цей перелік групою інтегрованих навчальних засобів, конкретизуючи такі типи дидактичного комп'ютерно-орієнтованого забезпечення для ВНЗ за формою їх організації: електронні підручники і навчальні посібники, електронні навчально-методичні комплекси, електронна бібліотека, електронна відеотека [6].

Разом із безсумнівною обґрунтованістю наведені класифікації потребують додаткової конкретизації для початкової школи, оскільки не завжди вказують ті різновиди електронних видань, на які можна спиратися в навчальному процесі цього етапу навчання в загальноосвітній школі. Наводячи перелік основних напрямів використання ІКТ у початковій школі, В. Коткова, Л. Петухова, О. Співаковський виокремлюють такі: презентації, електронні навчальні посібники, інтерактивні кросворди, тестовий комп'ютерний контроль, комп'ютерні дидактичні ігри, інтернет-ресурси [5, с. 38].

Пристосовуючи вказані вище різновиди до потреб електронної лінгвометодики в початковій школі, Т. Носенко подає власний перелік: демонстрації (анімація; ілюстрації, малюнки, картини; схеми, таблиці, моделі; довідкові матеріали); практикуми (граматичні вправи; лінгвістичний аналіз; вправи з розвитку зв'язного мовлення); тренажери (вправи з орфографії і пунктуації; вправи на виправлення мовленнєвих помилок); тексти (вправи з розвитку зв'язного мовлення); лабораторії (конструювання орфографічних правил, граматичних і словотворчих понять); тести (перевірні, формувальні, контрольні); довідники; аудіо та відеофрагменти [4, с. 48–49]. Незважаючи на очевидну лінгвометодичну спрямованість цієї класифікації, вона містить деякі недоліки й суперечності.

На основі наведених вище класифікацій (В. Бикова, М. Жалдака, Ю. Жука, В. Лапінського, Т. Носенко, Л. Петухової, О. Співаковського В. Шевченко та ін.) і враховуючи результати емпіричних досліджень і теоретичних лінгвометодичних узагальнень вважаємо за доцільне класифікувати жанри електронної лінгвометодики, що застосовуються під час навчання мови й мовлення в початковій школі, так:

1. Електронні підручники з галузі «Мови і літератури».
2. Електронні лінгвометодичні посібники, що реалізуються в таких різновидах:
  - мультимедійна презентація до уроку мови й розвитку мовлення;
  - навчально-мовні посібники;
  - навчально-мовні ігри;
  - мовні тренажери;
  - інтерактивні кросворди.
3. Електронні тестові середовища лінгвістичного змісту.
4. Депозитарії лінгвістичних ресурсів, що складаються з таких видів:
  - словники й мовні довідники;
  - мовні атласи, мовні енциклопедії;
  - електронні бібліотеки (аудіо-, відеотеки);
  - мережеві лінгвістичні ресурси.

На нашу думку, ця класифікація охоплює різноманіття електронних лінгвометодичних засобів, використовуваних на уроках мови й мовлення в початковій школі, хоча кожна з груп різна за обсягом і частотою застосування. Так, електронні

підручники й тестові середовища застосовуються епізодично на певних типах уроків (сприймання нового матеріалу, узагальнення й систематизації знань, контрольних уроках тощо); група електронних посібників є найбільшою і вони ж активніше впроваджуються в навчальний процес; депозитарій лінгвістичних ресурсів переважно доповнює самостійну і гурткову роботу молодших школярів із мови й розвитку мовлення.

Електронні підручники не належать до найчастіше вживаних у початковій школі засобів електронної лінгвометодики, адже вони, зазвичай, найбільш об'ємні, трудомісткі в плані розробки й технічної реалізації, мають складні способи як локального, так і мережевого розповсюдження і т. ін. Саме ці ознаки, на відміну від інших жанрів наведеної вище класифікації, здебільшого унеможливають самостійне виготовлення електронного підручника вчителем початкової школи і висувають коло психолого-педагогічних, методичних та технічних вимог, яким має відповідати якісний електронний підручник із галузі «Мови і літератури». Наразі електронні підручники становлять вагомому групу засобів електронної лінгвометодики і мають з обов'язковістю застосовуватися як в урочній, так і в позаурочній роботі з формування в молодших школярів мовної і мовленнєвої компетентностей. Розглянемо особливості й вимоги до його організації докладніше.

Учені справедливо називають електронний підручник основним навчальним ресурсом із дисципліни і виокремлюють такі його різновиди: адаптований (орієнтований на індивідуальні запити і здібності учнів), інтегрований (поєднує навчальний матеріал декількох навчальних предметів), інформаційний (подає навчальну інформацію в готовому вигляді за допомогою мультимедійних технологій), проблемний (включає елементи проблемного подання навчальної інформації), програмований (передбачає розбиття навчальної інформації, вправ для її закріплення та контролю засвоєння на окремі модулі) та ін. [1; 4; 5; 6]. В. Шевченко слушно вказує, що кожен із вказаних різновидів має свої позитивні риси, які бажано об'єднувати в електронному підручнику комплексного типу: навчальна інформація подається за допомогою проблемного викладу і структурування на окремі модулі, засвоєні знання закріплюються і перевіряються методами програмованого контролю [6].

Попри це, в електронних підручниках з української мови і мовлення має відбиватися специфіка самого навчального предмета – обов'язковими є наявність етнокультурних графічних елементів і національної символіки в оформленні, персонажів народних, літературних творів та сучасних анімацій українознавчої тематики, мотиваційних компонентів щодо якісного опанування рідної мови в змісті та дидактичному матеріалі до кожного уроку та ін.

Отже, визначальними рисами електронного підручника з мови й мовлення для початкової школи, на наш погляд, мають бути такі:

1. *Відповідність матеріалу підручника навчальній програмі з мови й мовлення для 1–4-х класів* – загальноприйнята вимога для підручника як навчальної книги. В електронному підручнику з української мови й мовлення має системно й відповідно до програми викладатися лінгвістичний матеріал. Якщо паперовий підручник традиційно створюються для одного року навчання, то електронні можуть розроблятися і для одного розділу (напр., «Звуки і букви. 2 клас», «Слово. 4 клас» та ін.), і для одного року, і для чотирьох років навчання в початковій школі: об'єднувати програмний лінгвістичний матеріал від навчання грамоти до опанування граматики в 4-му класі. Що більше матеріалу охоплює електронний підручник, то стисліше цей матеріал викладається, і його можна застосовувати на уроках і в позаурочній роботі з мови й розвитку мовлення лише епізодично, для активізації знань, повторення, узагальнення і т. д. Підручники для одного розділу чи року навчання можна включати в уроки мови й

розвитку мовлення з метою пояснення нового матеріалу, його закріплення тощо. Разом із тим, який би обсяг підручника не було обрано, він обов'язково має реалізувати такі складники:

- провідні аспекти роботи на початковому етапі вивчення мови: «Навчання грамоти», «Мовленнєва діяльність», «Знання про мову, мовні вміння», «Правопис», «Графічна навичка письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт»;
- змістові лінії курсу мови й розвитку мовлення: мовленнєву, мовну, соціокультурну, діяльнісну;
- основні принципи структурування початкового курсу мови: змістового узагальнення і поступового ускладнення мовних одиниць [3, с. 30–32].

2. *Методично унормована поурочна система вивчення лінгвістичного матеріалу* – обов'язковим для електронного підручника є дотримання основних вимог лінгвометодики, як-то:

- запрограмована послідовність дій учня для різних типів уроків (що має відбивати відмінності в структурі цих уроків) та різних етапів одного уроку, наявність матеріалу для узагальнення й контролю лінгвістичних знань, умінь і навичок після вивчення теми (модуля), для розвитку мовлення та ін.; загалом у ході вивчення однієї теми в межах одного уроку чи декількох не повинен порушуватися методичний ланцюжок: підготовка до вивчення нового матеріалу (перевірка вивченого на попередньому уроці й актуалізація опорних знань) – сприймання нового матеріалу – первинне закріплення мовної теорії – репродуктивні вправи й завдання – конструктивні вправи – творчі вправи – узагальнення й рефлексія;
- різноманітність застосовуваних методів відповідно до специфіки виучуваного мовного матеріалу (спостереження за навчальним матеріалом має домінувати під час вивчення нового матеріалу, бесіда – під час закріплення й узагальнення вивченого і т. д.);
- наявність проблемного викладу матеріалу в усіх випадках, де мовний матеріал сприяє для організації проблемно-пошукової діяльності учнів;
- реалізованість міжрівневих мовних зв'язків: різні рівні мови – від фонетики, орфоєпії й лексики до граматики, текстології й стилістики мають якомога частіше пов'язуватися у свідомості учня за допомогою комбінування різнопланових завдань до одного й того самого мовного матеріалу;
- наявність у кожному уроці елементів закріплення й узагальнення матеріалу, системної діагностики лінгвістичної й комунікативної компетентностей молодших школярів, запобігання інтерференції та ін.;
- реалізованість у кожному уроці його розвивальних і виховних функцій за рахунок введення різних типів навчальних завдань, спрямованих на активізацію всіх вищих психічних функцій дитини, наявність фізичних хвилинок і динамічних пауз, єдина дидактична тематика, що відбиває виховну мету в ході одного уроку і т. д.;
- переважно текстова основа дидактичного матеріалу навчальних вправ; тексти мають бути зразковими в мовному плані, презентувати всю різноманітність виявів української мови, мати національну, патріотичну, етнокультурознавчу тематику, мотивувати на свідоме і якісне опанування рідної мови;
- наявність на кожному уроці вправ на розвиток мовлення різних форм (усної й писемної), типів (розповідь, опис, міркування), стилів (науковий, художній, діловий), жанрів (листівка, інструкція, замітка тощо) та ін.;

- доцільна кількість мультимедійного матеріалу, що має ефективно унаочнювати мовні явища й факти, проте не переважати над лінгвістичною інформацією і не відволікати молодшого школяра; така ж вимога стосується й ігрових елементів у ході кожного уроку: їх має бути достатньо, щоб зацікавлювати й підтримувати мимовільну увагу дитини, але не забагато, щоб відволікати її від опанування лінгвістичного матеріалу.

3. *Адаптованість до вікових особливостей молодших школярів* означає, по-перше, вимогу адаптивної побудови підручника, тобто диференційованість тренувальних і контрольних завдань для молодших школярів із різним рівнем мовного розвитку (зазвичай, це 3 рівні: високий, достатній, низький). Бажаною технічною рисою при цьому є інтерактивність, тобто можливість вибору учнем чи вчителем одного з варіантів перебігу сценарію підручника відповідно до оцінки мовного рівня користувача і можливість перейти на інший рівень складності за бажанням чи за умови високого рівня виконання завдань на обраному рівні.

По-друге, адаптивність в електронному підручнику з мови для початкової школи полягає в урахуванні вікових особливостей розвитку інтелектуальних функцій дитини, особливо закономірностей становлення мовлення – від ситуативної до контекстуальної форми. Відповідно до цієї ознаки, в електронному підручнику, наприклад, для 2-го класу, мають бути логіка і стиль викладу навчально-мовного матеріалу, тренувальні й контрольні завдання доступніші й легші: ланцюговий тип зв'язку речень у навчальних текстах, речення переважно прості, чітко поєднані як смисловим, так і мовним зв'язком, докладні інструкції щодо виконання завдань і зразок їх виконання тощо. До 4-го класу складність навчальних текстів має зростати, вживатися більша кількість складних, зокрема складнопідрядних, речень, що ілюструватимуть не лише ланцюговий, але й паралельний тип зв'язку, підвищується і складність тренувальних і контрольних завдань на всіх рівнях диференціації тощо.

По-третє, важливою рисою електронних підручників з мови й мовлення, спрямованою на врахування вікових особливостей молодших школярів, є вживання лише креолізованих навчальних текстів, тобто текстів, у яких поєднуються вербальні та невербальні засоби передавання інформації. Креолізація текстів покликана візуально структурувати навчальний матеріал за допомогою паралінгвістичних засобів оформлення електронного тексту: 1) графічні: світлини, малюнки, формули, таблиці, символи; 2) звукові: музичні, мовні фрагменти; 3) інтегровані: графіка, звук, динаміка [2].

4. *Модульно-поурочна будова* є найефективнішою формою системного подання навчального матеріалу, тому в електронному підручнику мовні теми мають об'єднуватися в модулі, відповідні розділам навчальної програми. Разом із тим мультимедійність електронного підручника надає більше можливостей для утворення укрупнених дидактичних одиниць навчального матеріалу за допомогою вертикального (наскрізного) об'єднання (однотипні орфографічні й орфоепічні правила і протилежні за смислом доцільніше вивчати разом; розділи програми з мовної змістової лінії, що повторюються в кожному класі («Звуки і букви», «Слово», «Речення» та ін.), можуть бути змістом одного наскрізного підручника і т. д.) та горизонтального укрупнення (весь теоретичний матеріал розділу може об'єднуватися в 2–3 уроки, а наступні заняття присвячуватися відпрацюванню практичних умінь і навичок учнів). Проте будь-яке укрупнення матеріалу і порушення порядку його викладу в підручнику порівняно з програмою має бути істотно аргументоване, а його ефективність перевірена на практиці. Тож, традиційна, відповідна навчальній програмі, логіка викладу мовного матеріалу залишається найбільш вживаною як у паперових, так і в електронних підручниках.

5. *Інтегрованість змісту* ґрунтується на системно-узагальненому характері пізнання молодшого школяра: він вивчає навколишній світ, не розділяючи отримані відомості на окремі наукові галузі. Відтак, що більше мовний матеріал у електронному підручнику буде пов'язано з відомостями з інших навчальних дисциплін, то ґрунтовнішим буде його засвоєння, міцнішими міжпредметні зв'язки у свідомості учня. Матеріал із початкового курсу математики, природознавства, суспільствознавства, мистецтва та ін. має органічно вписуватися в урок мови, й особливо в урок розвитку мовлення, за рахунок текстового і мультимедійного дидактичного матеріалу вправ, ситуативних мовленнєвих завдань тощо.

6. *Етнокультурознавчий і національно-символічний інтерфейс*. Ураховуючи роль української мови як виразника свідомості нації, засобу збереження та трансляції наступним поколінням етнокультурознавчих, національних, історичних відомостей, кінцевим результатом усього шкільного курсу мови виступає формування мовної особистості учня. Відтак у всіх навчальних засобах із мови та розвитку мовлення має обов'язково бути наявним яскравий національний колорит, що привертатиме увагу учня і додатково мотивуватиме його на вивчення рідної мови. Наприклад, цю вимогу гарно зреалізовано в серії мультимедійних підручників з української мови для 2-го, 3-го, 4-го класів видавництва «Нова школа» через специфічних головних героїв Мовку й Суржика, естетичне тло української тематики, використання українських прислів'їв та приказок для заохочення й оцінювання рівня виконання завдань тощо. Аналогічним позитивним прикладом у цьому плані, хоча й менш яскраво вираженим є Вовк Панас («Українська мова» видавництва «Атлантік») та інші електронні підручники, наявні нині на ринку електронних видань України.

7. *Сучасне технічне оформлення*: інтуїтивно зрозумілий і цікавий для молодшого школяра інтерфейс електронного продукту, ергономічне оформлення, гнучке поєднання інтерактивної, гіпертекстової, гіпермедійної, мультимедійної технологій, адаптивна побудова, можливість мережевого (локального чи відкритого) використання тощо.

Усі ці вимоги має дотримувати розробник електронного підручника з мови та розвитку мовлення і вони ж є критеріями оцінювання доцільності використання готового електронного продукту на уроках у початковій школі.

Наразі на ринку педагогічних програмних засобів України електронних підручників із мови та розвитку мовлення для початкової школи небагато: уже згадані вище серія мультимедійних підручників з української мови видавництва «Нова школа» і підручник «Українська мова» компанії «Атлантік» серії «Дитяча колекція». Хоча останній презентовано самими розробниками як навчальну програму з елементами гри є сенс називати це видання підручником, оскільки матеріал у ньому структуровано за основними розділами програми з мови для 2–4 класів, стисло, але вміщено весь початковий курс мови, передбачено не лише подання навчального матеріалу, але й закріплення, узагальнення й перевірку набутих знань, умінь і навичок тощо. Серія мультимедійних підручників з української для початкової школи видавництва «Нова школа» нині є найбільш ґрунтовною й масштабною за як обсягом охопленого мовного матеріалу, так і за його методичною реалізацією.

### 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як перший і вагомий різновид засобів електронної лінгвометодики електронний підручник не продукується вчителем, оскільки його розробка й виготовлення вимагають спеціальних технічно-інформатичних навичок, а, зазвичай, використовується в готовому вигляді. Наразі основними завданнями педагога початкової школи є такі:

- регулярно ознайомлюватися з ринком педагогічних програмних засобів із мови для початкової школи на сайтах українських видавництв «Нова школа», «Розумники ТМ», «Сорока-білобока», «Атлантік», «Основа», «Ранок», «Професор Карапуз» та ін. (<http://novashkola.com.ua/>; <http://rozumniki.net/>; <http://a.soroka-tm.com.ua/>; <http://osnova.com.ua/> та ін.), а також на загальних і спеціальних освітніх сайтах (<http://www.mon.gov.ua/>; <http://ru.osvita.ua/>; <http://ukrprog.com/> та ін.);
- проводити критичну оцінку їх якості за вказаним вище колом вимог;
- методично доцільно вводити елементи цих підручників в урок, позаурочну (гурткову) роботу з мови й розвитку мовлення, організовувати за допомогою мультимедійного матеріалу цих підручників індивідуальну роботу з молодшими школярами.

### 4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у освіті спричинив появу нової галузі методичної науки – електронної лінгвометодики, що наразі перебуває в стані активного розвитку. Разом із наявністю значної кількості теоретичних та емпіричних досліджень, питання класифікації засобів електронної лінгвометодики для початкової школи залишається відкритим. Найбільш доцільним вважаємо розподіл їх на такі жанри електронної лінгвометодики: електронні підручники, електронні посібники (мультимедійні презентації, навчально-мовні ігри, мовні тренажери, інтерактивні кросворди, навчально-мовні посібники), електронні тестові середовища, депозитарії лінгвометодичних ресурсів (довідники, словники, мовні атласи, мовні енциклопедії, електронні бібліотеки, аудіо-, відеотеки, мережеві ресурси).

У цій системі жанрів електронної лінгвометодики електронний підручник посідає вагоме місце і має відповідати низці психолого-педагогічних, методичних та технічних вимог: відповідність матеріалу підручника навчальній програмі з мови й мовлення; методично унормована система вивчення лінгвістичного матеріалу; адаптованість до вікових особливостей молодших школярів; інтегрованість змісту; етнокультурознавчий і національно-символічний інтерфейс; сучасне технічне оформлення. Найбільш якісними зразками електронних підручників з української мови й розвитку мовлення на сучасному ринку педагогічних програмних засобів України на сьогодні є серія мультимедійних підручників для 1–4-х класів видавництва «Нова школа».

У фокусі подальших досліджень у обраному напрямі закономірно перебувають інші жанри сформованої класифікації засобів електронної лінгвометодики для початкової школи, зокрема лінгвометодичні вимоги до розробки і реалізації сценарію мультимедійної презентації, класифікація та дидактичний потенціал навчально-мовних ігор, різновиди й методика застосування на уроках у початковій школі мовних тренажерів та інтерактивних кросвордів, вимоги до електронних лінгвістичних тестових середовищ, роль і значення депозитаріїв лінгвометодичних ресурсів для вчителя й учнів початкової школи та ін.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / [В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін.]; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова – К. : Педагогічна думка, 2010. – 160 с.
2. Компанцева Л. Ф. Специфика нормы и узуса в Интернет-дискурсе // Наукові записки ЛНУ / Л. Ф. Компанцева. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – С. 31–35.
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
4. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання : навч. посібн. / Т. І. Носенко. – К. : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. – 184 с.
5. Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посібн. / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, В. В. Коткова. – Херсон, 2011. – 267 с.
6. Шевченко В. Л. Організаційно-педагогічні та дидактико-психологічні основи проектування інформаційного навчального середовища із застосуванням програмно-інструментального комплексу : навч.-метод. посібн. / В. Л. Шевченко. – К. : Освіта України, 2010. – 104 с.

*Матеріал надійшов до редакції 02.11.2015 р.*

## ЭЛЕКТРОННЫЙ УЧЕБНИК ПО ЯЗЫКУ И РАЗВИТИЮ РЕЧИ В СИСТЕМЕ СРЕДСТВ ЭЛЕКТРОННОЙ ЛИНГВОМЕТОДИКИ ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

**Хижняк Инна Анатольевна**

кандидат педагогических наук, доцент, декан факультета подготовки учителей начальных классов  
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск, Украина  
*innngen@mail.ru*

**Аннотация.** В статье раскрываются проблемы профессиональной деятельности учителя начальной школы в условиях информатизации образования, дается общая характеристика направлений исследований электронной лингвометодики как инновационной области методической науки, аргументируется необходимость общей классификации жанров электронной лингвометодики для начальной школы, осуществляется анализ имеющихся исследований по теме, обобщаются их результаты относительно электронных учебников как жанра педагогических программных средств. Автор обосновывает собственную классификацию средств электронной лингвометодики для начальной школы, акцентирует внимание на важности их системного использования в учебном процессе, уделяет особенное внимание психолого-педагогическим, методическим и техническим требованиям к электронным учебникам по языку и развитию речи.

**Ключевые слова:** профессиональная деятельность; учитель начальной школы; электронная лингвометодика; жанры электронных изданий; электронный учебник.

## ELECTRONIC TEXTBOOK ON LANGUAGE AND SPEECH DEVELOPMENT IN THE SYSTEM OF E-LINGUOMETHODOLOGY MEANS FOR PRIMARY SCHOOL

**Inna A. Khyzhnyak**

PhD (in Pedagogical Sciences), associate professor, dean of the Primary School Teachers Training Faculty  
State Higher Educational Establishment «Donbas State Pedagogical University», Sloviansk, Ukraine  
*innngen@mail.ru*

**Abstract.** The article reveals the problems of primary school teachers professional activity under the conditions of education informatization, gives the general characteristic of e-linguomethodology's researches directions as an innovative area of methodology science, argues the necessity of general classification of e-linguomethodology's genres for primary school,

presents an analysis of existing research on the topic, summarizes their results on the electronic books as a genre of educational software. The author substantiates her own classification of e-linguomethodology's means for primary school, accents attention on importance of their system use in an educational process, pays special attention to psychological and pedagogical, methodical and technical requirements to electronic textbooks on language and speech development.

**Keywords:** professional activity; primary school teacher; e-linguomethodology; genres of electronic editions; electronic textbook.

## REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Means of Information and Communication Technologies in Unified Information Space of Education Ukraine / [V. Lapinskyi, A. Pylypchuk, M. Shyshkina ta in.]; by scientific edited of V. Bykov. – K.: Pedagogichna dumka, 2010. – 160 p. (in Ukrainian)
2. Kompantseva L. Specificity Rules and Usus in Internet-discourse // Naukovi zapysky LNU /L. Kompantseva.. – Lugansk : Alma-mater, 2004. – P. 31–35. (in Russian)
3. Methodology of Teaching Ukrainian Language at Primary School / by scientific edited of M. Vashulenko. – K. : Litera LTD, 2010. – 364 p. (in Ukrainian)
4. Nosenko T. Information Technologies in Education / T. Nosenko. – K. : Kyiv. un-t im. Borysa Hrinchenka, 2011. – 184 p. (in Ukrainian)
5. Spivakovskiy O. Information and Communication Technologies in Primary School / O. Spivakovskiy, L. Petukhova, V. Kotkova. – Kherson, 2011. – 267 p. (in Ukrainian)
6. Shevchenko V. Organizational and pedagogical, didactic and psychological basis of design information learning environment with application software and tool set /V. Shevchenko. – K. : Osvita Ukrainy, 2010. – 104 p. (in Ukrainian)

**Conflict of interest.** The author has declared no conflict of interest.



This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.